YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
15 päivänä joulukuuta 1995 *

Asiassa C-415/93,

jonka Cour d'appel de Liège (Belgia) on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa riita-asioissa

Union royale belge des sociétés de football association ASBL

vastaan

Jean-Marc Bosman

ja

Royal club liégeois SA

vastaan

Jean-Marc Bosman,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

SA d'économie mixte sportive de l'union sportive du littoral de Dunkerque,

Union royale belge des sociétés de football association ASBL,

Union des associations européennes de football (UEFA),

ja

Union des associations européennes de football (UEFA)

vastaan

Jean-Marc Bosman

ennakkoratkaisun ETY:n perustamissopimuksen 48, 85 ja 86 artiklan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. N. Kakouris, D. A. O. Edward ja G. Hirsch sekä tuomarit G. F. Mancini (esittelevä tuomari), J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J. L. Murray, P. Jann ja H. Ragnemalm,

julkisasiamies: C. O. Lenz,
kirjaajat: kirjaaja R. Grass ja johtava hallintovirkamies D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Union royale belge des sociétés de football association ASBL, edustajinaan asianajajat G. Vandersanden ja J.-P. Hordies, Bryssel ja asianajajat R. Rasir ja F. Moïses, Liège,

— Union des associations européennes de football (UEFA), edustajanaan I. S. Forrester, QC,

— Jean-Marc Bosman, edustajinaan asianajajat L. Misson, J.-L. Dupont, M.-A. Lucas ja M. Franchimont, Liège,

— Ranskan hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston ulkoasiainsihteeri H. Duchène ja saman osaston apulaisosastopäällikkö C. de Salins,

— Italian hallitus, asiamiehinään ulkoasiainministeriön diplomaattisia riita-asioita käsittelevän osaston osastopäällikkö, professori L. Ferrari Bravo, avustajanaan valtionasiamies D. Del Gaizo,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamies F. E. González Díaz, oikeudellisessa yksikössä toimiva

kansallinen virkamies G. de Bergues ja asianajaja Th. Margellos, Ateena,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Union royale belge des sociétés de football association ASBL:n, edustajinaan asianajajat F. Moïses, J.-P. Hordies ja G. Vandersanden, Union des associations européennes de football (UEFA), edustajanaan I. S. Forrester ja asianajaja E. Jakhian, Bryssel, Jean-Marc Bosmanin, edustajinaan asianajajat L. Misson ja J.-L. Dupont, Tanskan hallituksen, asiamiehenään ulkoasiainministeriön toimistopäällikkö P. Biering, Saksan hallituksen, asiamiehenään liittovaltion talousministeriön Ministerialrat E. Röder, Ranskan hallituksen, asiamiehinään C. de Salins ja ulkoasiainministeriön oikeudellisen yksikön ulkoasiainsihteeri P. Martinet, Italian hallituksen, asiamiehenään D. Del Gaizo, Euroopan yhteisöjen komission, asiamiehinään F. E. González Díaz, G. de Bergues ja oikeudellisen osaston virkamies M. Wolfcarius, esittämät suulliset huomautukset 20.6.1995 pidetyssä istunnossa ja

kuultuaan julkisasiamiehen 20.9.1995 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Cour d'appel de Liège on esittänyt 1.10.1993 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 6.10.1993, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä ETY:n perustamissopimuksen 48, 85 ja 86 artiklan tulkinnasta.

2 Nämä ennakkoratkaisukysymykset on esitetty seuraavissa riita-asioissa: 1) Union royale belge des sociétés de football association ASBL (jäljempänä URBSFA) vastaan Jean-Marc Bosman, 2) Royal club liégeois SA (jäljempänä RCL) vastaan Jean-Marc Bosman, SA d'économie mixte sportive de l'union sportive du littoral de Dunkerque (jäljempänä Dunkerque), URBSFA ja Union des associations européennes de football (Euroopan jalkapalloliitto, jäljempänä UEFA) sekä 3) UEFA vastaan Jean-Marc Bosman.

Jalkapalloilun organisaatiota koskevat säännöt

3 Ammatti- ja amatöörijalkapalloa pelataan järjestäytyneesti jalkapalloseuroissa, jotka kuuluvat kussakin jäsenvaltiossa toimivaan kansalliseen liittoon. Ainoastaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa on useita kansallisia liittoja eli Englannin, Walesin, Skotlannin ja Pohjois-Irlannin liitot, joita on siten yhteensä neljä. URBSFA on Belgian kansallinen liitto. Kansallisten liittojen alaisuudessa toimii niiden toimintaa tukevia alaliittoja, joiden tehtävänä on jalkapallotoiminnan järjestäminen tietyiltä osiltaan tai tietyillä maantieteellisillä alueilla. Liitot huolehtivat kansallisten sarjojen järjestämisestä; näissä sarjoissa on useita divisioonia sen mukaan, mikä on osallistuvien seurojen urheilullinen taso.

4 Kansalliset liitot ovat jäseninä Kansainvälisessä jalkapalloliitossa (sveitsiläinen yhdistys, jäljempänä FIFA), joka huolehtii jalkapallotoiminnan järjestämisestä kansainvälisellä tasolla. FIFA on jaettu maanosaliittoihin, joiden säännöt FIFA hyväksyy. Euroopan alueella toimivaltainen maanosaliitto on UEFA, joka on samoin kuin FIFA sveitsiläinen yhdistys. UEFA:an kuuluu noin viisikymmentä liittoa, joihin lukeutuvat erityisesti Euroopan yhteisön jäsenvaltioissa toimivat kansalliset liitot, jotka ovat velvoittautuneet noudattamaan UEFA:n sääntöjen mukaisesti UEFA:n sääntöjä, sen antamia määräyksiä ja tekemiä päätöksiä.

5 Kaikki kansallisen liiton alaisuudessa järjestetyt jalkapallo-ottelut on pelattava kahden tähän liittoon kuuluvan seuran välillä tai vaihtoehtoisesti kahden sellaisen seuran välillä, jotka kuuluvat kyseisen liiton alaliittoon. Kunkin seuran edustusjoukkueessa saa pelata vain sellaisia pelaajia, jotka kansallinen liitto on luetteloinut pelaamaan kyseisessä seurassa. Jokaisen ammattipelaajan on oltava rekisteröity ammattipelaajaksi kansallisessa liitossa, ja jokainen pelaaja on rekisteröitävä tietyn seuran nykyiseksi tai entiseksi pelaajaksi.

Siirtomääräykset

6 URBSFA:n vuoden 1983 määräyksissä, joita sovellettiin pääasioiden tosiseikkojen tapahtuma-aikana, erotetaan kolme suhdetta: pelaajan kuuluminen liittoon (affiliation), pelaajan kuuluminen seuraan (affectation) ja edustusoikeus (qualification), joka on välttämätön edellytys sille, että pelaaja voi osallistua virallisiin kilpailuihin. Siirto määritellään toimeksi, jolla liittoon kuuluvan pelaaja siirtyy toiseen seuraan. Määräaikaisessa siirrossa pelaaja kuuluu edelleen seuraansa, mutta hänen edustusoikeutensa siirtyy toiseen seuraan.

7 Samojen määräysten mukaan kaikki ammattipelaajien sopimukset, jotka tehdään 1—5 vuodeksi, päättyvät 30. kesäkuuta. Ennen sopimuksen voimassaolon päättymistä ja viimeistään 26. huhtikuuta seuran on tehtävä pelaajalle tarjous uudeksi sopimukseksi; jos näin ei tehdä, pelaajaa pidetään siirroissa amatöörinä, ja siirtoihin sovelletaan tällöin amatöörien siirtoja koskevia määräyksiä. Pelaaja voi vapaasti hyväksyä tai hylätä kyseisen tarjouksen.

8 Jos pelaaja hylkää tehdyn tarjouksen, hänet merkitään sellaisten pelaajien luetteloon, jotka voidaan 1.—31. toukokuuta siirtää ns. pakollisella siirrolla (transfert imposé), jolla tarkoitetaan sitä, että siirtoon ei tarvita sen seuran suostumusta, johon pelaaja kuuluu, vaan siirron edellytyksenä on ainoastaan se, että uusi seura maksaa korvauksen pelaajan harjoittelusta (indemnité de formation), joka lasketaan kertomalla pelaajan bruttovuositulot kertoimella, jonka suuruus on pelaajan iän mukaan 14—2.

9 Kunkin vuoden 1. kesäkuuta lähtien pelaajat voivat siirtyä ns. vapaalla siirrolla (transfert libre) siten, että pelaaja, entinen seura ja uusi seura sopivat siirrosta ja erityisesti siirtokorvauksesta, joka uuden seuran on maksettava entiselle seuralle tiettyjen seuraamusten uhalla, joista ankarin on kyseisen seuran sulkeminen jalkapallosarjoista maksamattoman velan vuoksi.

10 Jos siirtoa ei tehdä, on sen seuran, johon pelaaja kuuluu, tehtävä hänelle tarjous uudeksi yhden kauden pituiseksi sopimukseksi samoilla ehdoilla kuin ennen 26. huhtikuuta tehdyssä tarjouksessa. Jos pelaaja kieltäytyy, seuralla on ennen 1. elokuuta oikeus asettaa pelaaja karanteeniin; jos seura ei tätä tee, pelaajaa pidetään tämän jälkeen amatöörinä. Jos pelaaja kieltäytyy edelleen tekemästä sopimusta kyseisen seuran tätä tarjotessa, pelaaja voi siirtyä amatöörinä ilman seuransa suostumusta kahden sellaisen kauden jälkeen, jona hän ei ole pelannut.

11 UEFA:n ja FIFA:n määräykset eivät sovellu suoraan pelaajiin, vaan ne on sisällytetty kansallisten liittojen määräyksiin, ja ainoastaan kansalliset liitot voivat saattaa nämä säännöt sovellettaviksi ja säännellä seurojen ja pelaajien välisiä suhteita.

12 UEFA, URBSFA ja RCL ovat väittäneet kansallisessa tuomioistuimessa, että käsiteltävänä olevan asian tosiseikkojen tapahtuma-aikana eri jäsenvaltioissa toimivien seurojen välisiin siirtoihin ja samassa jäsenvaltiossa toimivien mutta eri liittoihin kuuluvien seurojen välisiin siirtoihin sovellettiin määräyksiä, jotka sisältyivät UEFA:n jäsenliittojen ja niihin kuuluvien seurojen yhteistoimintaperiaatteet -nimiseen asiakirjaan (Principes de collaboration entre les associations membres de l'UEFA et leurs clubs), jonka UEFA:n hallitus hyväksyi 24.5.1990 ja joka tuli voimaan 1.7.1990.

13 Tämän asiakirjan mukaan sopimuksen voimassaolon päätyttyä pelaaja voi vapaasti tehdä uuden sopimuksen valitsemansa seuran kanssa. Tämän seuran on viipymättä ilmoitettava sopimuksesta entiselle seuralle, jonka on puolestaan ilmoitettava siitä kansalliselle liitolle, jonka on laadittava kansainvälinen siirtotodistus. Entisellä seuralla on kuitenkin oikeus saada uudelta seuralta korvaus pelaajan kehittymisestä tai

harjoittelusta; jos korvauksesta ei päästä yksimielisyyteen, sen suuruuden vahvistaa UEFA:ssa muodostettu asiantuntijalautakunta kertomalla pelaajan edellisen vuoden bruttotulot kertoimella, jonka suuruus on pelaajan iän mukaan 12—1. Korvauksen enimmäismääränä on 5 000 000 Sveitsin frangia.

14 Asiakirjassa täsmennetään, että pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä maksettavaa korvausta koskevilla seurojen välisillä taloudellisilla suhteilla ei ole vaikutusta pelaajan urheilulliseen tai ammattilliseen toimintaan, vaan hän voi vapaasti edustaa uutta seuraansa. Jos uusi seura ei maksa välittömästi siirtokorvausta pelaajan entiselle seuralle, UEFA:n valvonta- ja kurinpitovaliokunta käsittelee asian ja antaa päätöksensä tiedoksi kyseiselle kansalliselle liitolle, joka puolestaan voi määrätä korvauksen maksamatta jättäneelle seuralle tiettyjä seuraamuksia.

15 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt kansallinen tuomioistuin katsoo, että sen käsiteltävänä olevissa asioissa URBSFA ja RCL eivät ole soveltaneet UEFA:n vaan FIFA:n määräyksiä.

16 Kyseisten riita-asioiden kannalta merkityksellisenä ajankohtana FIFA:n määräyksissä määrättiin, että ammattipelaaja ei voinut lähteä kansallisesta liitostaan, jos hänen sopimuksensa ei ollut päättynyt ja häntä sitoivat edelleen hänen seuransa ja kansallisen liiton säännöt, olivatpa nämä miten tiukkoja hyvänsä. Kansainvälisten siirtojen edellytyksenä oli se, että se kansallinen liitto, josta pelaaja halusi siirtyä, antoi siirtotodistuksen, jolla tämä liitto vahvisti, että kaikki taloudelliset sitoumukset, mahdollisen siirtokorvauksen maksaminen mukaan lukien, oli täytetty.

17 Kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevien riita-asioiden tosiseikkojen tapahtumisen jälkeen UEFA aloitti neuvottelut Euroopan yhteisöjen komission kanssa. Se sitoutui huhtikuussa 1991 siihen, että jokaiseen ammattipelaajan pelaajasopimukseen sisällytetään lauseke, jonka mukaan pelaaja voi sopimuksen päättymisen jälkeen tehdä uuden sopimuksen valitsemansa seuran kanssa ja edustaa välittömästi tätä seuraa. Tätä koskevat määräykset on sisällytetty joulukuussa 1991 hyväksyttyihin UEFA:n jäsenliittojen ja niihin kuuluvien seurojen yhteistoimintaperiaatteet -nimiseen asiakirjaan, joka tuli voimaan 1.7.1992.

18 Myös FIFA hyväksyi huhtikuussa 1991 uudet pelaajien asemaa ja pelaajasiirtoja koskevat määräykset. Tässä asiakirjassa, sellaisena kuin se on muutettuna joulukuussa 1991 ja joulukuussa 1993, määrätään, että pelaaja voi tehdä sopimuksen uuden seuran kanssa, jos hänen sopimuksensa nykyisen seuran kanssa on päättynyt, irtisanottu tai päättyy kuuden kuukauden kuluessa.

19 Erityisiä määräyksiä on annettu ns. ei-amatööripelaajien osalta, joina pidetään pelaajia, jotka saavat pelaamisestaan tai muusta siihen liittyvästä toiminnastaan suuremman korvauksen kuin pelkän korvauksen heille tästä aiheutuneista kustannuksista, paitsi jos kyseiset pelaajat ovat saaneet tietyin edellytyksin takaisin amatööriasemansa.

20 Jos ei-amatööripelaaja tai pelaaja, josta tulee ei-amatööri kolmen vuoden kuluessa seurasiirrosta, tekee sopimuksen uuden seuran kanssa, entisellä seuralla on oikeus korvaukseen pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä, ja näiden korvausten suuruudesta on sovittava näiden kahden seuran välillä. Jos sopimusta ei synny, asia on siirrettävä FIFA:n tai toimivaltaisen maanosaliiton käsiteltäväksi.

21 Näitä määräyksiä on täydennetty UEFA:n määräyksillä siirtokorvauksen vahvistamisesta, jotka hyväksyttiin kesäkuussa 1993 ja jotka tulivat voimaan 1.8.1993; näillä määräyksillä korvataan vuonna 1991 hyväksytty UEFA:n jäsenliittojen ja niihin kuuluvien seurojen yhteistoimintaperiaatteet -asiakirja. Uusissa määräyksissä on säilytetty se periaate, että kahden seuran välisillä taloudellisilla suhteilla ei ole mitään vaikutusta pelaajan urheilutoimintaan, vaan hän voi vapaasti edustaa sitä seuraa, jonka kanssa hän on tehnyt uuden sopimuksen. Määräyksissä määrätään myös, että jos nämä seurat eivät pääse yksimielisyyteen, UEFA:n toimivaltaisen asiantuntijalautakunnan tehtävänä on määritellä pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä maksettavan korvauksen suuruus, joka lasketaan ei-amatööripelaajien osalta kertomalla pelaajan iän mukaan määräytyvällä kertoimella, jonka suuruus on 12—0, pelaajan viimeisen kahdentoista kuukauden bruttotulot tai uudessa sopimuksessa sovittu kiinteä vuotuinen ansio lisättynä 20 prosentilla niiden pelaajien osalta, jotka ovat pelanneet vähintään kaksi kertaa omaa maataan edustavassa maajoukkueessa.

22 UEFA:n yhteisöjen tuomioistuimelle jättämistä asiakirjoista ilmenee, että myös muissa jäsenvaltioissa voimassa olevissa määräyksissä uusi seura velvoitetaan maksamaan määräyksissä vahvistetuilla edellytyksillä siirtokorvaus tai pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä maksettava korvaus pelaajan entiselle seuralle silloin, kun siirto tehdään kahden samaan liittoon kuuluvan seuran välillä.

23 Espanjassa ja Ranskassa korvausta voidaan vaatia ainoastaan silloin, kun pelaajasiirron kohteena oleva pelaaja on alle 25-vuotias tai kun pelaajan entinen seura on se seura, jonka kanssa kyseinen pelaaja on tehnyt ensimmäisen ammattilaissopimuksen. Vaikka Kreikassa uuden seuran ei ole nimenomaisesti maksettava mitään korvausta, pelaajan ja hänen entisen seuran välisessä sopimuksessa voidaan asettaa pelaajan siirtymisen edellytykseksi se, että pelaaja maksaa tietyn rahasumman, jonka UEFA:n tietojen mukaan useimmiten maksaa pelaajan uusi seura.

24 Korvauksia koskevat säännöt voivat perustua kansalliseen lainsäädäntöön, kansallisten jalkapalloliittojen määräyksiin tai työehtosopimuksiin.

Kansalaisuusmääräykset

25 Useat kansalliset jalkapalloliitot ovat jo 1960-luvulta lähtien hyväksyneet sääntöjä, joilla rajoitetaan mahdollisuutta ottaa työhön ulkomaalaisia pelaajia tai rajoitetaan otteluissa sallittua ulkomaalaisten pelaajien lukumäärää (jäljempänä kansalaisuusmääräykset). Näiden määräysten soveltamiseksi pelaajan kansalaisuus määritellään sen perusteella, missä maajoukkueessa tai mitä maata edustavassa joukkueessa kyseisellä pelaajalla olisi mahdollisuus pelata.

26 Vuonna 1978 UEFA antoi Euroopan yhteisöjen komission jäsenelle Davignonille sitoumuksen ensiksikin siitä, että se poistaa niiden pelaajien lukumäärää koskevat

rajoitukset, joiden kanssa seura voi tehdä sopimuksen, sikäli kuin kyse on muiden jäsenvaltioiden kansalaisista, ja toiseksi siitä, että se vahvistaa kahdeksi niiden muiden jäsenvaltioiden kansalaisia olevien pelaajien lukumäärän, jotka saavat pelata kulloisessakin jalkapallo-ottelussa, kuitenkin niin, että tätä toista rajoitusta ei sovelleta pelaajiin, jotka ovat asuneet vakituisesti yli viisi vuotta kyseisessä jäsenvaltiossa.

27 Komission varapuheenjohtajan Bangemannin kanssa käytyjen neuvotteluiden jälkeen UEFA hyväksyi vuonna 1991 ns. 3+2 -säännön, jonka mukaan kansalliset liitot voivat vahvistaa sellaisten ulkomaalaisten pelaajien, joita seura voi käyttää kansallisten mestaruussarjojen ylimmän divisioonan otteluissa, lukumääräksi kolme, minkä lisäksi seura voi käyttää kahta sellaista pelaajaa, joka on pelannut viiden vuoden yhtäjaksoisen ajan siinä maassa, jossa kyseinen kansallinen liitto toimii, ja näistä viidestä vuodesta kolme vuotta junioripelaajana. Tämä rajoitus soveltuu myös UEFA:n järjestämien seurajoukkueiden kilpailujen otteluihin.

Pääasioiden tosiseikat

28 RCL, joka on Belgian ensimmäisen divisioonan seura, palkkasi ammattijalkapalloilija Jean-Marc Bosmanin, joka on Belgian kansalainen, sopimuksella, jonka voimassaoloaika alkoi vuonna 1988 ja päättyi 30.6.1990 ja jossa hänelle sovittiin maksettavaksi kuukausittainen 120 000 Belgian frangin (BEF) keskipalkka, palkkiot mukaan lukien.

29 RCL teki Bosmanille 21.4.1990 tarjouksen uudeksi, yhden pelikauden pituiseksi sopimukseksi, jossa hänen kuukausipalkkansa alennettiin 30 000 BEF:iin eli URBSFA:n määräysten mukaiseksi vähimmäispalkaksi. Bosman ei hyväksynyt tätä tarjousta, minkä vuoksi hänet ilmoitettiin siirtolistalle. Hänen harjoittelustaan maksettavan korvauksen suuruudeksi määritettiin näiden määräysten mukaisesti 11 743 000 BEF.

30 Koska mikään seura ei ilmoittanut olevansa kiinnostunut pakollisesta siirrosta, Bosman otti yhteyttä ranskalaiseen toisen divisioonan seuraan Dunkerqueen, joka

otti hänet työhön sopimuksella, jossa hänen kuukausipalkaksi sovittiin 100 000 BEF ja allekirjoituspalkkioksi 900 000 BEF.

1 RCL ja Dunkerque tekivät 27.7.1990 sopimuksen, jossa sovittiin Bosmanin määräaikaisesta, yhden vuoden pituisesta siirrosta ja siitä, että Dunkerque maksaa tämän vuoksi RCL:lle 1 200 000 BEF:n korvauksen, joka erääntyisi maksettavaksi sitten, kun Ranskan jalkapalloliitto Fédération française de football (jäljempänä FFF) olisi vastaanottanut URBSFA:n antaman siirtotodistuksen. Lisäksi sopimuksessa sovittiin siitä, että Dunkerquella olisi peruuttamaton oikeus pelaajan lopulliseen siirtymiseen kyseiseen seuraan 4 800 000 BEF:n suuruista korvausta vastaan.

2 Näitä kahta sopimusta eli Dunkerquen ja RCL:n välistä sopimusta ja Dunkerquen ja Bosmanin välistä sopimusta koski kuitenkin lykkäävä ehto, jonka mukaan URBSFA:n antaman siirtotodistuksen oli saavuttava FFF:ään ennen pelikauden ensimmäistä ottelua, joka pelattaisiin 2.8.1990.

3 Koska RCL epäili Dunkerquen maksukykyä, se ei pyytänyt URBSFA:a lähettämään siirtotodistusta FFF:ään. Tämän vuoksi sopimukset raukesivat. RCL asetti lisäksi Bosmanin karanteeniin 31.7.1990, mikä esti Bosmania pelaamasta koko pelikautena.

Bosman nosti tämän jälkeen 8.8.1990 RCL:ää vastaan kanteen Tribunal de première instance de Liègessä. Pääasiaa koskevan kanteen kanssa samanaikaisesti hän teki välitoimia koskevan hakemuksen, jossa hän vaati seuraavaa: ensimmäiseksi RCL:n ja URBSFA:n velvoittamista maksamaan hänelle 100 000 BEF kuukaudessa siihen asti, kun hän löytää uuden työnantajan, toiseksi sellaisen määräyksen antamista, jolla kielletään vastaajia estämästä Bosmanin palkkaamista uuteen seuraan erityisesti siten, että ne vaativat jonkin rahasumman suorittamista tässä yhteydessä ja kolmanneksi ennakkoratkaisukysymyksen esittämistä yhteisöjen tuomioistuimelle.

35 Välitoimista päättävä tuomari antoi 9.11.1990 määräyksen, jossa RCL ja URBSFA velvoitettiin maksamaan Bosmanille kuukausittain 30 000 BEF ja jossa niitä kiellettiin estämästä sitä, että jokin uusi seura ottaa Bosmanin työsuhteeseen. Lisäksi määräyksessä päätettiin ennakkoratkaisukysymyksen esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle (asia C-340/90) siitä, miten perustamissopimuksen 48 artiklaa on tulkittava ammattijalkapalloilijoiden siirtomääräysten osalta (jäljempänä siirtomääräykset).

36 Tällä välin Bosman oli tehnyt lokakuussa 1990 sopimuksen ranskalaisen toisen divisioonan seuran Saint-Quentinin kanssa sellaisin lykkäävin ehdoin, että välitoimia koskeva Bosmanin hakemus hyväksyttäisiin. Hänen sopimuksensa purettiin kuitenkin ensimmäisen pelikauden lopussa. Huhtikuussa 1992 Bosman teki ranskalaisen seuran Saint-Denis de la Réunionin kanssa uuden sopimuksen, joka myös purettiin myöhemmin. Etsittyään uutta seuraa sekä Belgiasta että Ranskasta Bosman teki lopulta sopimuksen belgialaisen kolmannen divisioonan seuran Olympic de Charleroin kanssa.

37 Ennakkoratkaisua pyytäneen kansallisen tuomioistuimen mukaan voidaan perustellusti olettaa, että välitoimia koskevassa määräyksessä Bosmanille annetusta siirtymisvapaudesta huolimatta kaikki sellaiset eurooppalaiset seurat, jotka olisivat voineet palkata hänet, boikotoivat häntä.

38 Cour d'appel de Liège kumosi tehdyn valituksen johdosta 28.5.1991 Tribunal de première instance de Liègen välitoimia koskevan määräyksen siltä osin, kuin siinä pyydettiin yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua. Se vahvisti kuitenkin sen, että RCL:n oli maksettava edellä mainittu kuukausittainen rahasumma Bosmanille, ja velvoitti RCL:n ja URBSFA:n antamaan Bosmanille oikeuden siirtyä mihin tahansa seuraan, joka haluaisi tehdä sopimuksen hänen kanssaan, ilman että ne voivat vaatia uudelta seuralta korvausta. Yhteisöjen tuomioistuin poisti asian C-340/90 rekisteristä 19.6.1991 antamallaan määräyksellä.

39 Tribunal de première instance de Liègessä nostetun, pääasiaa koskevan kanteen yhteydessä URBSFA, jota ei ollut haastettu vastaajaksi, toisin kuin välitoimimenet-

telyssä, tuli 3.6.1991 väliintulijaksi kyseisessä asiassa. Bosman haastoi 20.8.1991 UEFA:n mukaan riita-asiaan, jossa vastaajina olivat RCL ja URBSFA, ja nosti kanteen suoraan UEFA:a vastaan sillä perusteella, että UEFA oli vastuussa niistä määräyksistä, joista oli aiheutunut hänelle vahinkoa. RCL haastoi 5.12.1991 Dunkerquen mukaan riita-asiaan suojellakseen itseään tuomiolta, joka voisi olla sille vastainen. Ranskalainen ammattipelaajien ammattiyhdistys Union nationale des footballeurs professionnels (jäljempänä UNFP) tuli väliintulijaksi asiassa 15.10.1991, ja alankomaalainen yhdistys Vereniging van contractspelers (jäljempänä VVCS) vastaavasti 27.12.1991.

40 Bosman esitti 9.4.1992 uusia vaatimuksia, joilla hän muutti alkuperäistä RCL:ää vastaan nostamaansa kannetta, nosti uuden preventiivisen kanteen URBSFA:a vastaan ja kehitti UEFA:a vastaan nostamaansa kannetta. Näissä riita-asioissa Bosman vaati sen toteamista, että siirto- ja kansalaisuusmääräyksiä ei voida soveltaa häneen; lisäksi Bosman vaati sitä, että koska hänen siirtonsa Dunkerqueen oli kariutunut sen vuoksi, että Dunkerque, RCL, URBSFA ja UEFA olivat toimineet lainvastaisesti, nämä olisi velvoitettava maksamaan hänelle 11 368 350 BEF korvauksena siitä vahingosta, jota hän oli kärsinyt 1.8.1990 lähtien hänen pelaajauransa päättymiseen saakka, ja 11 743 000 BEF korvauksena siitä tulon menetyksestä, joka hänelle oli hänen uransa alusta saakka aiheutunut siirtomääräysten soveltamisesta. Hän pyysi lisäksi, että kyseinen tuomioistuin esittäisi ennakkoratkaisukysymyksen yhteisöjen tuomioistuimelle.

41 Tribunal de première instance de Liège totesi 11.6.1992 tekemässään päätöksessä olevansa toimivaltainen ratkaisemaan sen käsiteltäväksi saatetut riita-asiat. Lisäksi se totesi, että se ottaa tutkittavaksi Bosmanin RCL:ää, URBSFA:a ja UEFA:a vastaan esittämät vaatimukset, joissa hän vaati erityisesti sen toteamista, että siirto- ja kansalaisuusmääräyksiä ei voida soveltaa, ja vastaajien lainvastaisen toiminnan

tuomitsemista. Sitä vastoin kyseinen tuomioistuin ei hyväksynyt RCL:n hakemusta Dunkerquen haastamiseksi mukaan oikeudenkäyntiin, koska RCL ei ollut näyttänyt toteen, ettei Dunkerque olisi täyttänyt lainmukaisesti velvollisuuksiaan. Lisäksi kyseinen tuomioistuin katsoi, että Bosmanin UEFA:a ja URBSFA:a vastaan esittämien vaatimusten tutkimiseen liittyi kysymys siitä, olivatko siirtomääräykset perustamissopimuksen mukaisia, ja tämän vuoksi se esitti yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen perustamissopimuksen 48, 85 ja 86 artiklan tulkinnasta (asia C-269/92).

42 URBSFA, RCL ja UEFA hakivat muutosta tähän päätökseen. Koska muutoksenhaulla oli lykkäävä vaikutus, asian käsittelyä yhteisöjen tuomioistuimessa lykättiin. Cour d'appel de Liègen antaman uuden päätöksen vuoksi, joka on perustana nyt kysymyksessä olevalle menettelylle, asia C-269/92 poistettiin 8.12.1993 annetulla määräyksellä rekisteristä.

43 Muutoksenhakua ei suunnattu UNFP:tä tai VVCS:ää vastaan, eivätkä nämä ole ilmoittautuneet väliintulijoiksi muutoksenhakutuomioistuimessa.

44 Nyt käsiteltävänä olevaa ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa päätöksessään Cour d'appel de Liège pysytti Tribunal de première instance de Liègen päätöksen siltä osin kuin se oli todennut olevansa toimivaltainen ja ottavansa tutkittavaksi nostetut kanteet ja siltä osin kuin se oli todennut Bosmanin UEFA:a ja URBSFA:a vastaan kohdistamiin vaatimuksiin liittyvän kysymyksen siitä, olivatko siirtomääräykset laillisia. Lisäksi Cour d'appel katsoi, että kansalaisuusmääräysten laillisuuden tutkiminen oli myöskin välttämätöntä ottaen huomioon sen, että Bosmanin kanne perustuu *code judiciaire belge*n (oikeudenkäyntimenettelyä koskevan Belgian lain) 18 pykälään, jonka mukaan kanteita voidaan nostaa "sen estämiseksi, että vakavasti uhattuna olevaa oikeutta loukataan". Bosman oli Cour d'appelin mukaan esittänyt objektiivista näyttöä, jonka perusteella voitiin olettaa, että hänelle aiheutuisi todellisuudessa vahinkoa eli että kansalaisuusmääräyksillä estettiin häntä harjoittamasta ammattiaan.

45 Cour d'appel katsoi erityisesti, että perustamissopimuksen 48 artiklan vastaisena voitaisiin pitää — vastaavasti kuin 30 artiklan osalta — syrjinnän lisäksi myös sellaisia työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoituksia, jotka eivät ole syrjiviä, jos nämä rajoitukset eivät ole perusteltuja pakottavien vaatimusten täyttämiseksi.

46 Perustamissopimuksen 85 artiklan osalta Cour d'appel totesi, että FIFA:n, UEFA:n ja URBSFA:n määräyksiä voitaisiin pitää yritysten yhteenliittymien päätöksinä, joilla seurat rajoittavat kilpailua pelaajien hankkimisessa. Kyseisen tuomioistuimen mukaan siirtokorvauksilla on pelaajasiirtoja vähentävä ja ammattiurheilijoiden tuloja pienentävä vaikutus. Lisäksi kansalaisuusmääräyksillä estetään seuroja vastaanottamasta ulkomaalaisten pelaajien tarjoamia palveluja, koska kyseisissä määräyksissä asetetaan näitä pelaajia koskeva kiintiö. Määräykset vaikuttavat myös jäsenvaltioiden väliseen kauppaan erityisesti siksi, että niillä rajoitetaan pelaajien liikkuvuutta.

47 Lisäksi Cour d'appel piti mahdollisena, että URBSFA:lla on perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitettu määräävä markkina-asema tai jalkapalloseuroilla on yhdessä kyseisessä artiklassa tarkoitettu määräävä markkina-asema ja että 85 artiklan vastaisia kilpailunrajoituksia voitaisiin pitää 86 artiklassa kiellettynä määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä.

48 Cour d'appel hylkäsi UEFA:n vaatimukset siitä, että sen olisi kysyttävä yhteisöjen tuomioistuimelta, olisiko vastaus siirtoja koskevaan kysymykseen erilainen silloin, jos määräyksissä sallittaisiin pelaajan pelaavan vapaasti uudessa seurassaan siitä huolimatta, että tämä seura ei ole maksanut siirtokorvausta pelaajan entiselle seuralle. Tämän osalta kyseinen tuomioistuin korosti erityisesti, että koska sellaisia seuroja, jotka eivät maksa siirtokorvausta, uhataan ankarilla seuraamuksilla, seurojen taloudelliset suhteet ovat edelleen määrääviä sen osalta, onko pelaajalla mahdollisuus pelata uudessa seurassa.

49 Ottaen nämä seikat huomioon Cour d'appel de Liège päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"Onko 25 päivänä maaliskuuta 1957 tehdyn Rooman sopimuksen 48, 85 ja 86 artiklaa tulkittava siten, että niissä kielletään

— jalkapalloseuraa vaatimasta tai perimästä rahakorvausta, kun joku tämän seuran pelaajista, jonka sopimuksen voimassaolo on päättynyt, palkataan uuteen seuraan;

— kansallisia tai kansainvälisiä urheiluyhdistyksiä tai urheiluliittoja säännöissään rajoittamasta sellaisten ulkomaalaisten pelaajien, jotka ovat Euroopan yhteisön kansalaisia, pelaamista niiden järjestämissä kilpailuissa?"

50 URBSFA haki muutosta 3.6.1994 Cour d'appelin päätökseen ja pyysi, että päätöstä muutettaisiin siten, että se koskee yhteisesti RCL:ää, UEFA:a ja Dunkerquea. Belgian Cour de cassationin procureur général ilmoitti 6.10.1994 päivätyllä kirjeellään yhteisöjen tuomioistuimelle, että kyseisellä valituksella ei ole lykkäävää vaikutusta.

51 Cour de cassation hylkäsi valituksen 30.3.1995 ja katsoi, että valituksen hylkäämisen vuoksi myöskään yhteisen tuomion antamiselle ei ole perustetta. Cour de cassation on toimittanut jäljennöksen tästä tuomiosta yhteisöjen tuomioistuimelle.

Asian selvittämistoimia koskeva pyyntö

52 UEFA on esittänyt 16.11.1995 yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon jättämällään kirjeellä pyynnön siitä, että yhteisöjen tuomioistuin ryhtyisi työjärjestyksensä 60 artiklan mukaisesti asian selvittämistoimiin niiden tietojen täydentämiseksi, jotka koskevat siirtokorvausten merkitystä pienten ja keskisuurten seurojen taloudelle, nykyisissä jalkapallo-organisaatioissa tehtyjä järjestelyjä tulojen jakamiseksi ja niitä vaihtoehtoisia järjestelyjä, jotka voitaisiin ottaa käyttöön siinä tapauksessa, että siirtokorvausjärjestelmä poistettaisiin.

53 Kuultuaan uudelleen julkisasiamiestä yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että tämä pyyntö on hylättävä. Pyyntö on esitetty silloin, kun suullinen käsittely oli jo julistettu työjärjestyksen 59 artiklan 2 kohdan mukaisesti päättyneeksi. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti (ks. asia 77/70, Prelle v. komissio, tuomio 16.6.1971, Kok. 1971, s. 561, 7 kohta) tällainen pyyntö voidaan hyväksyä vain silloin, kun se koskee tosiseikkoja, joiden vaikutus voi olla ratkaiseva, ja kun pyynnön esittäjä ei ole voinut vedota näihin seikkoihin ennen suullisen käsittelyn päättämistä.

54 Tämän osalta on ainoastaan todettava, että UEFA olisi voinut esittää pyyntönsä ennen suullisen käsittelyn päättämistä. Lisäksi erityisesti Bosman on jo tuonut kirjallisissa huomautuksissaan esille kysymyksen siitä, voidaanko taloudellinen ja urheilullinen tasapaino säilyttää ja erityisesti pienten seurojen talous turvata muilla keinoilla, kuten jakamalla uudelleen osa jalkapallotoiminnasta saatavista tuloista.

Yhteisöjen tuomioistuimen toimivalta vastata esitettyihin ennakkoratkaisukysymyksiin

55 URBSFA, UEFA, tietyt huomautuksia esittäneet hallitukset ja kirjallisessa käsittelyssä komissio ovat väittäneet erilaisin perustein, että yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa vastata mihinkään tai osaan kansallisen tuomioistuimen esittämistä ennakkoratkaisukysymyksistä.

56 Ensimmäiseksi UEFA ja URBSFA ovat väittäneet, että pääasioiden oikeudenkäynnit on pantu vireille pelkästään siinä tarkoituksessa, että yhteisöjen tuomioistuin vastaisi ennakkoratkaisukysymyksiin, joilla ei ole kyseisten riita-asioiden ratkaisemisen kannalta mitään asiallista merkitystä. Niiden mukaan UEFA:n määräyksiä ei sovellettu silloin, kun Bosmanin siirto Dunkerqueen epäonnistui, ja jos määräyksiä olisi sovellettu, uudella seuralla ei olisi ollut velvollisuutta maksaa siirtokorvausta, ja siirto olisi siten voinut toteutua. Kansallisen tuomioistuimen pyytämällä yhteisön oikeuden tulkinnalla ei siten ole yhteyttä näiden riita-asioiden tosiseikkoihin tai kohteeseen, minkä vuoksi yhteisöjen tuomioistuin ei ole vakiintuneen oikeuskäytäntönsä mukaisesti toimivaltainen vastaamaan esitettyihin kysymyksiin.

57 Toiseksi URBSFA, UEFA, Tanskan, Ranskan ja Italian hallitus sekä kirjallisissa huomautuksissaan komissio ovat esittäneet, että kansalaisuusmääräyksiä koskevat kysymykset eivät liity mitenkään käsiteltävänä oleviin riita-asioihin, jotka koskevat ainoastaan siirtomääräysten soveltamista. Ne esteet, joita Bosmanin mukaan kansalaisuusmääräyksistä on aiheutunut hänen urakehitykselleen, ovat pelkästään hypoteettisia, eikä yhteisöjen tuomioistuin voi tämän perusteella lausua perustamissopimuksen tulkinnasta kansalaisuusmääräysten osalta.

58 Kolmanneksi URBSFA ja UEFA ovat esittäneet suullisessa käsittelyssä, että Belgian Cour de cassationin 30.3.1995 tekemän päätöksen mukaan Cour d'appel de

Liège ei ollut katsonut, että se voisi ottaa tutkittavaksi Bosmanin niitä vaatimuksia, joiden mukaan URBSFA:n määräyksiin sisältyviä kansalaisuusmääräyksiä ei voida soveltaa häneen. Tämän vuoksi kyseiset riita-asiat eivät URBSFA:n ja UEFA:n mukaan koske kansalaisuusmääräyksiä, eikä yhteisöjen tuomioistuin siksi saisi vastata niitä koskeviin kysymyksiin. Ranskan hallitus on yhtynyt tähän väitteeseen lisäten kuitenkin, että Cour de cassationin päätöksen sisältö pitäisi ensin selvittää.

59 Tämän osalta on muistutettava, että perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisessa yhteisöjen tuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuimien yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityspiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. Jos esitetyt kysymykset koskevat yhteisön oikeuden tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuimen on siten yleensä ratkaistava esitetyt kysymykset (ks. erityisesti asia C-125/94, Aprile, tuomio 5.10.1995, Kok. 1995, s. I-2919, 16 ja 17 kohta).

60 Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin katsonut, että oman toimivaltaisuutensa arvioimiseksi sen on tutkittava ne olosuhteet, joiden vallitessa kansallinen tuomioistuin esitti ennakkoratkaisukysymyksen. Yhteistyön henki, jonka on vallittava ennakkoratkaisumenettelyssä, edellyttää, että kansallinen tuomioistuin ottaa omalta osaltaan huomioon yhteisöjen tuomioistuimelle uskotun tehtävän, jonka mukaan yhteisöjen tuomioistuimen on myötävaikutettava lainkäyttöön jäsenvaltioissa eikä annettava neuvoa-antavia lausuntoja yleisistä ja hypoteettisista kysymyksistä (ks. erityisesti asia C-83/91, Meilicke, tuomio 16.7.1992, Kok. 1992, s. I-4871, 25 kohta).

61 Ottaen huomioon tämän tehtävän yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että se ei voi vastata kansallisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen,

jos on ilmeistä, että yhteisön oikeussäännön tulkitsemisella tai pätevyyden tutkimisella, joita kansallinen tuomioistuin on pyytänyt, ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen (ks. erityisesti asia C-143/94, Furlanis construzioni generali, tuomio 26.10.1995, Kok. 1995, s. I-3633, 12 kohta) tai jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen, eikä yhteisöjen tuomioistuimella ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin (ks. erityisesti em. asiassa Meilicke annettu tuomio, 32 kohta).

62 Käsiteltävänä olevassa asiassa on syytä todeta ensiksikin, että kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevat riita-asiat eivät ole kokonaisuutena katsoen luonteeltaan hypoteettisia ja että kansallinen tuomioistuin on esittänyt täsmällisesti asiaan liittyvät tosiseikat ja oikeussäännöt sekä ne syyt, joiden perusteella se on katsonut, että esitettyjen kysymysten ratkaiseminen on tarpeen, jotta se voisi antaa pääasioita koskevan tuomion.

63 Vaikka — kuten URBSFA ja UEFA ovat väittäneet — UEFA:n määräyksiä ei olisi sovellettu silloin, kun Bosmanin siirto Dunkerqueen epäonnistui, nämä määräykset ovat silti Bosmanin URBSFA:a ja UEFA:a vastaan nostamien preventiivisten kanteiden kohteena (action préventive; ks. edellä 40 kohta), ja yhteisöjen tuomioistuimen tulkinta siitä, onko UEFA:n määräyksillä perustettu siirtojärjestelmä yhteensopiva yhteisön oikeuden kanssa, voi olla tarpeen ennakkoratkaisupyynnön esittäneelle tuomioistuimelle.

64 Erityisesti kansalaisuusmääräyksiä koskevien kysymysten osalta vaikuttaa siltä, että niitä koskevat kanteet on otettu kansallisessa tuomioistuimessa tutkittavaksi sellaisen kansallisen oikeudenkäyntisäännöksen perusteella, jonka mukaan kanne voidaan nostaa — vaikkakin vain deklaratorisessa tarkoituksessa — sen estämiseksi, että vakavasti uhattuna olevaa oikeutta loukataan. Kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, kyseinen kansallinen tuomioistuin on todennut, että kansalaisuusmääräykset voivat olla todellinen este Bosmanin uralle, koska nämä määräykset vähentävät Bosmanin mahdollisuuksia tulla palkatuksi tai päästä edustamaan toisessa jäsenvaltiossa toimivaa seuraa jalkapallo-otteluissa. Kyseinen

tuomioistuin on siksi katsonut, että tämä Bosmanin esittämä vaatimus siitä, että kansallinen tuomioistuin vahvistaisi, että kansalaisuusmääräyksiä ei sovellettaisi häneen, täyttää kyseisessä säännöksessä asetetut edellytykset.

65 Yhteisöjen tuomioistuin ei voi kyseenalaistaa tätä harkintaa käsiteltävänä olevassa asiassa. Vaikka kyseiset kanteet ovat luonteeltaan vahvistuskanteita ja vaikka ne perustuvat epävarmoihin seikkoihin, koska niiden tarkoituksena on ainoastaan estää uhattuna olevan oikeuden loukkaaminen, ne ovat silti ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen tulkinnan mukaan sallittuja kansallisen lainsäädännön perusteella. Tämän vuoksi tämän tuomioistuimen esittämät kysymykset ovat objektiivisesti tarpeellisia sen käsittelemien riita-asioiden ratkaisemiseksi.

66 Cour de cassationin 30.3.1995 tekemästä päätöksestä ei myöskään ilmene, että käsiteltävänä olevissa riita-asioissa ei olisi kyse kansalaisuusmääräyksistä. Cour de cassation on ainoastaan katsonut, että URBSFA:n Cour d'appelin päätöksestä tekemä valitus perustui tämän tuomioistuimen tekemän päätöksen virheelliseen tulkintaan. Valituksessaan URBSFA oli nimittäin väittänyt, että Cour d'appel oli ottanut tutkittavaksi Bosmanin vaatimuksen sen toteamisesta, että URBSFA:n määräyksiin sisältyviä kansalaisuusmääräyksiä ei sovellettaisi häneen. Cour de cassationin päätöksestä ilmenee kuitenkin, että Cour d'appelin mukaan Bosmanin vaatimuksen tarkoituksena oli poistaa hänen uraansa uhkaavat esteet; nämä eivät kuitenkaan aiheutuneet muihin kuin Belgian kansalaisuuden omaaviin pelaajiin sovellettavista URBSFA:n kansalaisuusmääräyksistä, vaan URBSFA:n määräyksiä sisällöltään vastaavista UEFA:n ja UEFA:n muiden kansallisten jäsenliittojen kansalaisuusmääräyksistä, jotka saattoivat koskea häntä pelaajana, jolla on Belgian kansalaisuus. Tämän vuoksi Cour de cassationin päätöksestä ei ilmene, että näillä jälkimmäisillä kansalaisuusmääräyksillä ei olisi merkitystä kyseisen riita-asian ratkaisemiseksi.

67 Edellä esitetyn perusteella yhteisöjen tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan Cour d'appel de Liègen esittämät kysymykset.

Perustamissopimuksen 48 artiklan tulkinta siirtomääräysten osalta

68 Ensimmäisellä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin pyytää pääasiallisesti ratkaisua siihen kysymykseen, onko perustamissopimuksen 48 artiklan vastaisena pidettävä urheiluliittojen sellaisten määräysten soveltamista, joiden mukaan tietyssä jäsenvaltiossa toimiva seura voi palkata ammattijalkapalloilijan, joka on jonkin jäsenvaltion kansalainen, sen jälkeen kun kyseisen pelaajan sopimus entisen seuran kanssa on päättynyt, ainoastaan maksamalla pelaajan entiselle seuralle siirtokorvauksen tai korvauksen pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä.

Perustamissopimuksen 48 artiklan soveltaminen urheiluliittojen määräyksiin

69 Tämän osalta on aluksi tutkittava tietyt väitteet, jotka on esitetty kyseisen artiklan soveltamisesta urheiluliittojen määräyksiin.

70 URBSFA on väittänyt, että ainoastaan suuria eurooppalaisia seuroja voidaan pitää yrityksinä, kun taas RCL:n kaltaisten pienten seurojen taloudellinen toiminta on erittäin vähäistä. Lisäksi siirtomääräyksiä koskeva kansallisen tuomioistuimen kysymys ei koske pelaajien ja seurojen välisiä työsopimussuhteita vaan seurojen välisiä taloudellisia suhteita ja niitä seurauksia, joita pelaajan vapaudesta kuulua valitsemaansa seuraan aiheutuu näille liitoille. Siksi perustamissopimuksen 48 artiklaa ei URBSFA:n mukaan voida soveltaa kyseisen riita-asian kaltaisissa asioissa.

71 UEFA on puolestaan erityisesti todennut, että yhteisön toimielimet ovat aina kunnioittaneet urheiluliikkeen itsenäisyyttä; UEFA:n mukaan on erittäin vaikea

erottaa jalkapalloilun taloudellista puolta sen urheilullisesta puolesta, ja ammattiurheilijoita koskeva yhteisöjen tuomioistuimen päätös voisi asettaa kyseenalaiseksi jalkapalloilun organisaation kokonaisuudessaan. Siksi urheilun erityispiirteet huomioon ottaen tietty joustavuus on välttämätöntä, vaikka perustamissopimuksen 48 artiklaa olisikin sovellettava ammattijalkapalloilijoihin.

72 Saksan hallitus on korostanut, että useimmissa tapauksissa jalkapalloilun kaltainen urheilutoiminta ei ole taloudellista toimintaa. Sen mukaan urheilulla on yleisesti tiettyjä yhtäläisyyksiä kulttuuritoiminnan kanssa, ja se muistuttaa, että EY:n perustamissopimuksen 128 artiklan 1 kohdan mukaan yhteisön on kunnioitettava jäsenvaltioiden kulttuurien kansallista ja alueellista monimuotoisuutta. Se on myös korostanut urheiluliittojen nauttimaa, kansalliseen oikeuteen perustuvaa yhdistymisvapautta ja itsemääräämisoikeutta ja se vaatii, että pääsääntönä pidettävän toissijaisuusperiaatteen mukaisesti viranomaisten ja erityisesti komission puuttumisen kulloiseenkin asiaan olisi rajoituttava vain välttämättömimpään.

73 Vastauksena näihin väitteisiin on muistutettava, että urheilutoiminta kuuluu Euroopan yhteisön tavoitteet huomioon ottaen yhteisön oikeuden soveltamisalaan siltä osin, kuin toiminta on perustamissopimuksen 2 artiklassa tarkoitettua taloudellista toimintaa (ks. asia 36/74, Walrave, tuomio 12.12.1974, Kok. 1974, s. 1405, 4 kohta). Tällaisena toimintana on pidettävä ammattijalkapalloilijoiden tai puoliammattilaisten toimintaa, koska he ovat palkkatyössä tai suorittavat palveluja vastiketta vastaan (ks. asia 13/76, Donà, tuomio 14.7.1976, Kok. 1976, s. 1333, 12 kohta).

74 On todettava myös, että työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevien yhteisön oikeussääntöjen soveltamiseksi ei ole välttämätöntä, että työnantaja on yritys, vaan ainoa vaadittu edellytys on se, että kysymys on perustetusta työsuhteesta tai että on ilmaistu tahto perustaa työsuhde.

75 Perustamissopimuksen 48 artiklan soveltamista ei ole myöskään poissuljettu sen vuoksi, että siirtomääräykset sääntelevät ensi sijassa seurojen välisiä taloudellisia suhteita, eikä niinkään seurojen ja pelaajien välisiä työsuhteita. Itse asiassa se, että työnantajana toimivien seurojen on maksettava korvauksia palkatessaan pelaajan toisesta seurasta, vaikuttaa pelaajan mahdollisuuksiin löytää työtä ja niihin ehtoihin, joilla työtä tarjotaan.

76 Vaikeudesta erottaa jalkapalloilun taloudellinen ja urheilullinen puoli yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa asiassa Donà antamansa tuomion 14 ja 15 kohdassa, että henkilöiden ja palvelujen vapaata liikkuvuutta koskevien yhteisön oikeussääntöjen vastaisena ei ole pidettävä sellaisia säännöksiä tai käytäntöjä, joita on pidettävä perusteltuina sellaisista muista kuin taloudellisista syistä, jotka liittyvät tiettyjen otteluiden erityiseen luonteeseen tai erityisiin puitteisiin. Yhteisöjen tuomioistuin korosti kuitenkin, että näiden oikeussääntöjen soveltamisalaa ei voida rajoittaa enempää, kuin mitä soveltamisalan rajoituksen varsinainen tavoite edellyttää. Siten siihen ei voida vedota tietyn urheilutoiminnan sulkemiseksi kokonaisuudessaan pois perustamissopimuksen soveltamisalasta.

77 Niistä vaikutuksista, joita nyt annettavalla tuomiolla saattaa olla jalkapalloilun organisaatioon kokonaisuudessaan, on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tuomioistuimen on punnittava huolellisesti jokaisen antamansa ratkaisun käytännön vaikutukset, mutta tässä ei voida mennä niin pitkälle, että tuomioistuimen ratkaisun mahdollisten vaikutusten vuoksi poikettaisiin oikeussääntöjen objektiivisuudesta tai vaarannettaisiin niiden soveltaminen. Tällaiset vaikutukset voidaan korkeintaan ottaa huomioon siten, että tarvittaessa päätetään poikkeuksellisesti rajoittaa tuomion ajallisia vaikutuksia (ks. erityisesti asia C-163/90, Legros ym., tuomio 16.7.1992, Kok. 1992, s. I-4625, 30 kohta).

78 Väitettä urheilun ja kulttuurin yhtäläisyyksistä ei voida myöskään hyväksyä, koska kansallisen tuomioistuimen esittämä kysymys ei koske rajoitettujen yhteisön toimivaltuuksien — kuten perustamissopimuksen 128 artiklan 1 kohtaan perustuvan toimivallan — käyttämisen edellytyksiä, vaan 48 artiklassa taatun ja yhteisön

järjestelmässä perusvapautena pidettävän työntekijöiden vapaan liikkuvuuden asiallista ulottuvuutta (ks. erityisesti asia C-19/92, Kraus, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1663, 16 kohta).

79 Yhdistymisvapautta koskevien väitteiden osalta on todettava, että yhdistymisvapauden periaate, joka on vahvistettu ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen 11 artiklassa ja joka pohjautuu jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen, on yksi niistä perusoikeuksista, joita yhteisöjen tuomioistuimen — myös Euroopan yhtenäisasiakirjan johdanto-osassa ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen F artiklan 2 kohdassa vahvistetun — vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan suojataan yhteisön oikeudessa.

80 Ei voida kuitenkaan katsoa, että kansallisen tuomioistuimen tarkoittamat urheiluliittojen määräykset olisivat tarpeen, jotta urheiluliitot, seurat ja pelaajat voisivat käyttää yhdistymisvapauttaan, tai että nämä määräykset olisivat tämän vapauden väistämätön seuraus.

81 Toissijaisuusperiaatteella, jota Saksan hallitus on tulkinnut siten, että viranomaisten ja erityisesti yhteisön toimielinten puuttumisen kulloiseenkin asiaan on rajoituttava vain välttämättömimpään, ei voi olla sellaista vaikutusta, että yksityisten liittojen vapaudella antaa urheilua koskevia määräyksiä rajoitettaisiin yksityishenkilöille perustamissopimuksella taattujen oikeuksien käyttämistä.

82 Kun siten on hylätty se väite, että perustamissopimuksen 48 artiklaa ei voitaisi soveltaa ammattijalkapalloilijoiden toiminnan kaltaiseen urheilutoimintaan, on muistutettava, samoin kuin edellä mainitussa asiassa Walrave annetun tuomion 17 kohdassa, että tätä artiklaa ei sovelleta pelkästään viranomaisten toimintaan, vaan

myös muunlaisiin sääntelyihin, joiden tarkoituksena on säännellä kollektiivisesti palkkatyötä.

83 Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että henkilöiden vapaan liikkuvuuden rajoitusten poistaminen jäsenvaltioiden välillä vaarantuisi, jos valtion toimeen perustuvien esteiden poistamisen vaikutus tehtäisiin tyhjäksi rajoituksilla, jotka aiheutuvat siitä, että yksityisoikeudelliset yhdistykset ja yhteenliittymät käyttävät oikeudellista itsemääräämisvaltaansa (ks. em. asiassa Walrave annettu tuomio, 18 kohta).

84 Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että työsuhteen ehtoja säännellään eri jäsenvaltioissa toisinaan lain tai sitä alemman tasoisilla säännöksillä, toisinaan sopimuksilla tai muilla yksityisten oikeussubjektien tekemillä tai hyväksymillä oikeustoimilla. Jos perustamissopimuksen 48 artiklaa sovellettaisiin ainoastaan viranomaisten toimiin, tästä voisi seurata se, että sitä ei sovellettaisi yhdenmukaisesti (ks. em. asiassa Walrave annettu tuomio, 19 kohta). Tämä vaara on vielä ilmeisempi nyt käsittelyn kohteena olevan kaltaisessa tapauksessa, jossa — kuten tämän tuomion 24 kohdassa on korostettu — siirtomääräyksiä ovat antaneet eri jäsenvaltioissa eri toimintayksiköt ja jossa sääntelytavat ovat olleet erilaisia.

85 UEFA esittää, että jos perustamissopimuksen 48 artiklaa tulkittaisiin näin, se velvoittaisi laajemmin yksityisiä oikeussubjekteja kuin jäsenvaltioita, koska ainoastaan jäsenvaltioilla on oikeus rajoittaa liikkuvuutta sillä perusteella, että rajoitukset ovat perusteltuja yleistä järjestystä, yleistä turvallisuutta ja kansanterveyttä koskevista syistä.

86 Tällainen väite perustuu virheelliseen olettamaan. Mikään ei itse asiassa estä sitä, että myös yksityiset oikeussubjektit vetoavat yleistä järjestystä, yleistä turvallisuutta ja kansanterveyttä koskeviin syihin. Näiden perustelujen ulottuvuuteen tai sisältöön ei ole mitään vaikutusta sillä, onko sääntely julkis- vai yksityisoikeudellinen.

87 Näin ollen on tehtävä se päätelmä, että perustamissopimuksen 48 artiklaa sovelletaan URBSFA:n, FIFA:n ja UEFA:n kaltaisten urheiluliittojen antamiin määräyksiin, joissa määrätään ammattiurheilijoiden palkkatyön ehdoista.

Onko kansallisen tuomioistuimen tarkoittama tilanne yksinomaan jäsenvaltion sisäinen?

88 UEFA väittää, että kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevat riita-asiat koskevat yksinomaan Belgian sisäistä tilannetta, johon ei voida soveltaa perustamissopimuksen 48 artiklaa. Sen mukaan riidat koskevat ainoastaan belgialaista pelaajaa, jonka seurasiirto epäonnistui belgialaisen seuran ja Belgian liiton toiminnan vuoksi.

89 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan (ks. erityisesti asia 175/78, Saunders, tuomio 28.3.1979, Kok. 1979, s. 1129, 11 kohta; asia 180/83, Moser, tuomio 28.6.1984, Kok. 1984, s. 2539, 15 kohta; asia C-332/90, Steen, tuomio 28.1.1992, Kok. 1992, s. I-341, 9 kohta; em. asiassa Kraus annettu tuomio, 15 kohta) työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevia perustamissopimuksen määräyksiä ja erityisesti 48 artiklaa ei voida soveltaa tilanteisiin, jotka ovat yksinomaan jäsenvaltion sisäisiä, eli silloin, kun tilanteella ei ole mitään liittymäkohtaa sellaisiin tilanteisiin, joihin sovelletaan yhteisön oikeutta.

90 Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen tuomioistuimen selvittämistä tosiseikoista ilmenee kuitenkin, että Bosman oli tehnyt työsopimuksen toisessa jäsenvaltiossa toimivan seuran kanssa tehdäkseen palkkatyötä tämän toisen valtion alueella. Kuten Bosman on esittänyt, hän oli siten hakenut tosiasiallisesti tarjottua työtä perustamissopimuksen 48 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

91 Koska näissä riita-asioissa kyseessä olevaa tilannetta ei näin voida pitää yksinomaan jäsenvaltion sisäisenä, UEFA:n esittämä väite on hylättävä.

Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoittaminen

92 Seuraavaksi on tutkittava, rajoitetaanko siirtomääräyksillä perustamissopimuksen 48 artiklan vastaisesti työntekijöiden vapaata liikkuvuutta.

93 Kuten yhteisöjen tuomioistuin on useasti todennut, työntekijöiden vapaa liikkuvuus on yksi yhteisön perusperiaatteista, ja tämän vapauden takaavilla perustamissopimuksen määräyksillä on välittömiä oikeusvaikutuksia siirtymäkauden päätyttyä.

94 Yhteisöjen tuomioistuin on myös todennut, että kaikilla henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevilla perustamissopimuksen määräyksillä on tarkoitus helpottaa yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisten kaikenlaista ansiotyön harjoittamista yhteisön alueella, ja kyseisten määräysten vastaisia ovat kaikki toimenpiteet, joilla voi olla epäsuotuisa vaikutus näihin kansalaisiin, kun he haluavat harjoittaa taloudellista toimintaa toisen jäsenvaltion alueella (ks. asia 143/87, Stanton, tuomio 7.7.1988, Kok. 1988, s. 3877, 13 kohta, ja asia C-370/90, Singh, tuomio 7.7.1992, Kok. 1992, s. I-4265, 16 kohta).

95 Tämän osana jäsenvaltioiden kansalaisilla on suoraan perustamissopimukseen perustuva oikeus lähteä kotimaastaan, siirtyä toisen jäsenvaltion alueelle ja oleskella siellä taloudellisen toiminnan harjoittamiseksi (ks. erityisesti asia C-363/89, Roux, tuomio 5.2.1991, Kok. 1991, s. I-273, 9 kohta, ja em. tuomio asiassa Singh, 17 kohta).

96 Säännösten, joilla estetään tai yritetään estää jäsenvaltion kansalaista lähtemästä kotimaastaan ja käyttämästä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen on siten katsottava rajoittavan tätä vapautta, vaikka näitä säännöksiä sovellettaisiin riippumatta kyseisten työntekijöiden kansalaisuudesta (ks. myös asia C-10/90, Masgio, tuomio 7.3.1991, Kok. 1991, s. I-1119, 18 ja 19 kohta).

97 Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on todennut asiassa Daily Mail and General Trust 27.9.1988 antamassaan tuomiossa (asia 81/87, Kok. 1988, s. 5483, 16 kohta), että vaikka sijoittautumisvapautta koskevilla perustamissopimuksen määräyksillä on erityisesti tarkoitus taata kansallinen kohtelu vastaanottajavaltiossa, näiden määräysten vastaisena on pidettävä myös sitä, että kotivaltio estää kansalaisensa tai sen lainsäädännön mukaisesti perustetun ja lisäksi 58 artiklan määritelmän täyttävän yhtiön sijoittautumisen toiseen jäsenvaltioon. Perustamissopimuksen 52 artiklalla ja sitä seuraavilla perustamissopimuksen määräyksillä ei olisi merkitystä, jos lähtövaltio voisi kieltää sellaisia yrityksiä lähtemästä alueeltaan, joiden aikomuksena on sijoittautua johonkin toiseen jäsenvaltioon. Samat perustelut koskevat perustamissopimuksen 48 artiklan osalta sellaisia säännöksiä, joilla rajoitetaan jäsenvaltion sellaisten kansalaisten vapaata liikkuvuutta, jotka haluavat tehdä palkkatyötä toisessa jäsenvaltiossa.

98 On totta, että riidanalaisia siirtomääräyksiä sovelletaan myös sellaisten seurojen välisiin pelaajasiirtoihin, jotka kuuluvat samassa jäsenvaltiossa toimiviin eri liittoihin, ja että kyseisiä määräyksiä vastaavilla määräyksillä säännellään myös samaan kansalliseen liittoon kuuluvien seurojen välisiä siirtoja.

99 Kuten Bosman, Tanskan hallitus ja julkisasiamies (ratkaisuehdotuksen 209 ja 210 kohta) ovat esittäneet, näillä määräyksillä rajoitetaan sellaisten pelaajien vapaata liikkuvuutta, jotka haluavat työskennellä toisessa jäsenvaltiossa, koska määräyksillä estetään pelaajia lähtemästä seurastaan tai tehdään seuran vaihtaminen vähemmän houkuttelevaksi vielä senkin jälkeen, kun heidän työsopimuksensa seuran kanssa on päättynyt.

100 Koska kyseisten määräysten perusteella ammattijalkapalloilija ei voi työskennellä toisessa jäsenvaltiossa toimivassa uudessa seurassaan, jos tämä seura ei ole maksanut pelaajan entiselle seuralle siirtokorvausta, jonka suuruudesta sovitaan näiden kahden seuran välillä tai jonka suuruus määritellään urheiluliittojen määräysten mukaisesti, näillä määräyksillä rajoitetaan työntekijöiden vapaata liikkuvuutta.

101 Kuten kansallinen tuomioistuin on perustellusti todennut, tähän päätelmään ei vaikuta se, että UEFA:n vuonna 1990 hyväksymissä siirtomääräyksissä todettiin, ettei seurojen välisillä taloudellisilla suhteilla ole vaikutusta pelaajan työskentelyyn, vaan pelaaja voi vapaasti pelata uudessa seurassaan. Uuden seuran on nimittäin tästä huolimatta maksettava kyseinen korvaus sellaisten seuraamusten uhalla, joista ankarin on seuran sulkeminen pois jalkapallosarjoista, ja tämä estää vastaavalla tavalla tehokkaasti seuraa palkkaamasta toisessa jäsenvaltiossa toimivasta seurasta pelaajaa maksamatta kyseistä korvausta.

102 Tähän päätelmään ei vaikuta myöskään se yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö, johon URBSFA ja UEFA ovat vedonneet ja jonka mukaan perustamissopimuksen 30 artiklaa ei sovelleta tiettyjä myyntijärjestelyjä rajoittaviin tai kieltäviin toimenpiteisiin, jos niitä sovelletaan kaikkiin jäsenvaltion alueella toimiviin toimijoihin ja jos niillä on oikeudellisesti ja tosiasiallisesti sama vaikutus sekä kotimaisten tuotteiden että muista jäsenvaltioista maahantuotujen tuotteiden markkinointiin (ks. yhdistetyt asiat C-267/91 ja 268/91, Keck ja Mithouard, tuomio 24.11.1993, Kok. 1993, s. I-6097, 16 kohta).

103 Itse asiassa on ainoastaan todettava, että vaikka riidanalaisia määräyksiä sovelletaan myös sellaisten seurojen välisiin pelaajasiirtoihin, jotka kuuluvat samassa jäsenvaltiossa toimiviin eri liittoihin, ja vaikka kyseiset määräykset ovat samanlaisia kuin ne, joilla säännellään samaan kansalliseen liittoon kuuluvien seurojen välisiä siirtoja, näillä määräyksillä asetetaan silti suoraan ehtoja pelaajien pääsylle toisten jäsenvaltioiden työmarkkinoille, ja ne voivat siten estää työntekijöiden vapaata liikkuvuutta. Niitä ei siksi voida samastaa tavaroiden myyntijärjestelyjä koskeviin säännöksiin, joiden ei katsottu kuuluvan perustamissopimuksen 30 artiklan sovel-

tamisalaan yhdistetyissä asioissa Keck ja Mithouard annetussa tuomiossa (ks. myös palvelujen tarjoamisen vapauden osalta asia C-384/93, Alpine Investments, tuomio 10.5.1995, Kok. 1995, s. I-1141, 36—38 kohta).

104 Siirtomääräykset ovat siten työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoituksia, jotka on periaatteessa kielletty perustamissopimuksen 48 artiklassa. Näin ei kuitenkaan ole silloin, jos määräyksillä pyritään perustamissopimuksen mukaiseen, sallittuun tavoitteeseen ja jos määräyksiä voidaan pitää perusteltuina yleistä etua koskevista pakottavista syistä. Lisäksi tällaisessa tapauksessa kyseisten määräysten on oltava soveliaita kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi, eikä niitä saa soveltaa laajemmin, kuin on tarpeen tämän tavoitteen saavuttamiseksi (ks. erityisesti em. asiassa Kraus annettu tuomio, 32 kohta, ja asia 55/94, Gebhard, tuomio 30.11.1995, Kok. 1995, s. I-4165, 37 kohta).

Onko rajoitus perusteltavissa?

105 URBSFA, UEFA sekä Ranskan ja Italian hallitus ovat väittäneet, että siirtomääräykset ovat perusteltuja seurojen välisen taloudellisen ja urheilullisen tasapainon säilyttämiseksi sekä uusien kykyjen etsimisen ja nuorten pelaajien kouluttamisen tukemiseksi.

106 Ottaen huomioon sen huomattavan yhteiskunnallisen merkityksen, joka urheilutoiminnalla ja erityisesti jalkapalloilulla on Euroopan yhteisössä, sallittuina tavoitteina on pidettävä sitä, että seurojen välinen tasapaino pyritään säilyttämään siten, että niillä on tietyt yhtäläiset yrittämisen ja menestymisen mahdollisuudet, samoin kuin sitä, että nuorten pelaajien työhön ottamista ja kouluttamista pyritään edistämään.

107 Näistä ensimmäisen tavoitteen osalta Bosman on esittänyt perustellusti, että siirtomääräyksien soveltamista ei ole pidettävä sopivana keinona taloudellisen ja urheilullisen tasapainon takaamiseksi jalkapallomaailmassa. Näillä määräyksillä ei Bosmanin mukaan estetä rikkaimpia seuroja palkkaamasta parhaita pelaajia;

käytettävissä olevien varojen määrä on näistä määräyksistä huolimatta ratkaiseva tekijä urheilutoiminnassa, ja seurojen välinen tasapainotila on tämän vuoksi jo nyt huomattavasti muuttunut.

108 Toisen tavoitteen osalta on katsottava, että mahdollisuus periä siirtokorvaus tai korvaus pelaajan kehittymisestä tai harjoittelusta todellakin kannustaa jalkapalloseuroja etsimään uusia kykyjä ja varmistaa sen, että ne pystyvät kouluttamaan nuoria pelaajia.

109 Koska kuitenkin on mahdotonta ennustaa varmuudella nuorten pelaajien tulevaisuutta urheilutoiminnassa ja koska ainoastaan murto-osa nuorista pelaajista pelaa myöhemmin ammattilaisena, näiden korvausten saaminen ei ole mitenkään varmaa ja ennustettavaa, eikä korvausten suuruus määräydy missään tapauksessa seuroille aiheutuneiden todellisten koulutuskustannusten mukaan, olipa kyse tulevista ammattipelaajista tai pelaajista, joista ei tule koskaan ammattilaisia. Tämän vuoksi mahdollisuus tällaisten korvausten perimiseen ei voi olla ratkaiseva kannustin nuorten pelaajien palkkaamiseen ja kouluttamiseen eikä myöskään sopiva keino näiden toimintojen rahoittamiseksi erityisesti pienissä seuroissa.

110 Lisäksi, kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 226 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa, nämä samat tavoitteet voidaan saavuttaa vähintäänkin yhtä tehokkaasti muilla keinoilla, joilla ei rajoiteta työntekijöiden vapaata liikkuvuutta.

111 Tämän lisäksi asiassa on esitetty, että siirtomääräykset ovat tarpeen jalkapalloilun maailmanlaajuisen organisaation säilyttämiseksi.

112 Tämän osalta on todettava, että käsiteltävänä oleva asia koskee näiden määräysten soveltamista Euroopan yhteisön sisällä, eikä asia siten koske jäsenvaltioiden kansallisten jalkapalloliittojen suhteita kolmansien maiden liittoihin. Mitään erityisiä

vaikeuksia ei myöskään aiheudu siitä, että yhteisössä toimiviin liittoihin kuuluvien seurojen välisiin pelaajasiirtoihin sovelletaan erilaisia siirtomääräyksiä kuin pelaajasiirtoihin näiden seurojen ja sellaisten seurojen välillä, jotka kuuluvat kolmansien maiden kansallisiin liittoihin. Kuten tämän tuomion 22 ja 23 kohdasta ilmenee, määräykset, joilla on säännelty tähän asti tiettyjen jäsenvaltioiden kansallisten liittojen sisäisiä eli kansallisia pelaajasiirtoja, eroavat niistä määräyksistä, joita sovelletaan kansainvälisissä siirroissa.

113 Yhteisöjen tuomioistuin ei myöskään voi hyväksyä väitettä, jonka mukaan kyseiset määräykset ovat tarpeen, jotta seurat voisivat kattaa ne kustannukset, joita niille on aiheutunut korvauksien maksamisesta palkkaamistaan pelaajista; tällä väitteellä pyritään nimittäin perustelemaan työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoitusten säilyttämistä tulevaisuudessa ainoastaan sillä, että rajoituksia on voitu soveltaa menneisyydessä.

114 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen on siten vastattava, että perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa on ristiriidassa urheiluliittojen sellaisten määräysten soveltaminen, joiden mukaan ammattijalkapalloilija, joka on jäsenvaltion kansalainen, voi tehdä työsopimuksen toisessa jäsenvaltiossa toimivan seuran kanssa entisen seuransa kanssa tekemänsä sopimuksen voimassaoloajan päätyttyä ainoastaan sillä edellytyksellä, että uusi seura maksaa pelaajan entiselle seuralle siirtokorvauksen tai korvauksen pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä.

Perustamissopimuksen 48 artiklan tulkinta kansalaisuusmääräysten osalta

115 Toisella ennakkoratkaisukysymyksellään kansallinen tuomioistuin on pyytänyt vastausta pääasiallisesti siihen kysymykseen, onko perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa ristiriidassa urheiluliittojen sellaisten määräysten soveltaminen, joiden mukaan jalkapalloseurat saavat käyttää otteluissa, jotka pelataan kyseisten urheiluliittojen järjestämissä kilpailuissa, ainoastaan tiettyä määrää sellaisia ammattipelaajia, jotka ovat muun kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisia.

Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoittaminen

116 Kuten edellä 87 kohdassa on todettu, perustamissopimuksen 48 artiklaa sovelletaan urheiluliittojen määräyksiin, joissa säännellään ammattiurheilijoiden palkkatyön harjoittamisen edellytyksiä. Siksi on tutkittava, onko kansalaisuusmääräyksiä pidettävä 48 artiklassa kiellettyinä työntekijöiden vapaan liikkuvuuden rajoituksina.

117 Perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa määrätään nimenomaisesti, että kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työsopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan.

118 Tämä määräys on pantu täytäntöön erityisesti työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2) 4 artiklalla, jonka mukaan lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, joilla lukumääräisesti tai suhteellisesti rajoitetaan jäsenvaltiossa ulkomaisten työntekijöiden työhönottoa jossakin yrityksessä, jollakin toimialalla tai alueella taikka kansallisella tasolla, ei sovelleta muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin.

119 Tämän periaatteen vastaista on myös se, että urheiluliittojen määräyksillä rajoitetaan muun jäsenvaltion kansalaisen oikeutta osallistua ammattipelaajana jalkapallo-otteluihin (ks. em. asiassa Donà annettu tuomio, 19 kohta).

120 Tämän osalta sillä seikalla ei ole merkitystä, että nämä määräykset eivät koske kyseisten pelaajien työhön ottamista, jota ei ole rajoitettu, vaan seurojen mahdollisuutta käyttää näitä pelaajia virallisissa otteluissa. Koska näihin otteluihin

osallistuminen on ammattipelaajan toiminnan olennainen tarkoitus, on ilmeistä, että määräyksellä, jolla rajoitetaan otteluihin osallistumista, rajoitetaan myös kyseisen pelaajan mahdollisuuksia työn saantiin.

Onko rajoitus perusteltavissa?

121 Koska on osoitettu, että määräyksillä rajoitetaan liikkuvuutta, on tutkittava, voidaanko rajoituksen katsoa olevan perustamissopimuksen 48 artiklan kannalta perusteltu.

122 URBSFA, UEFA sekä Saksan, Ranskan ja Italian hallitus ovat väittäneet, että kansalaisuusmääräykset ovat perusteltuja syistä, jotka eivät ole taloudellisia vaan koskevat ainoastaan urheilua sinänsä.

123 Kansalaisuusmääräysten tarkoituksena on niiden mukaan ensiksikin säilyttää seuran perinteinen yhteys tiettyyn maahan; tällä yhteydellä on tärkeä merkitys sen kannalta, että yleisö voi samastua suosikkijoukkueeseensa ja että kansainvälisiin kilpailuihin osallistuvat seurat edustavat todellisuudessa maatansa.

124 Toiseksi edellä mainittujen liittojen ja hallitusten mukaan kansalaisuusmääräykset ovat tarpeen, jotta voitaisiin kouluttaa siihen riittävä määrä kotimaisia pelaajia, että maajoukkueilla olisi käytettävissä korkeatasoisia pelaajia jokaiselle joukkueen pelipaikalle.

125 Kolmanneksi edellä mainittujen liittojen ja hallitusten mukaan kansalaisuusmääräyksillä edistetään seurojen välisen urheilullisen tasapainon säilyttämistä, koska niillä estetään rikkaimpia seuroja hankkimasta parhaita pelaajia.

126 Lopuksi UEFA korostaa myös, että ns. 3+2-sääntö luotiin yhdessä komission kanssa ja että tätä sääntöä on tarkistettava säännöllisesti yhteisön politiikan kehittyessä.

127 Tämän osalta on syytä muistuttaa, että yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa asiassa Donà annetun tuomion 14 ja 15 kohdassa, että henkilöiden vapaata liikkuvuutta koskevien perustamissopimuksen määräysten vastaisena ei ole pidettävä sellaisia säännöksiä tai käytäntöjä, joiden mukaisesti ulkomaalaisten pelaajien ei sallita osallistuvan tiettyihin otteluihin sellaisista muista kuin taloudellisista syistä, jotka liittyvät otteluiden erityiseen luonteeseen tai erityisiin puitteisiin ja jotka koskevat siten ainoastaan urheilua sinänsä, mistä esimerkkinä on eri maiden maajoukkueiden väliset ottelut. Yhteisöjen tuomioistuin korosti kuitenkin, että näiden perustamissopimuksen määräysten soveltamisalaa ei voida rajoittaa enempää, kuin mitä rajoituksen varsinainen tavoite edellyttää.

128 Käsiteltävänä olevassa tapauksessa kansalaisuusmääräykset eivät koske ainoastaan sellaisia erityisiä otteluita, joissa ovat vastakkain maitaan edustavat maajoukkueet, vaan kaikkia jalkapalloseurojen välisiä virallisia otteluita ja näin olennaista osaa ammattipelaajien toiminnasta.

129 Tämän perusteella kansalaisuusmääräyksiä ei voida pitää perustamissopimuksen 48 artiklan mukaisina, koska muussa tapauksessa estettäisiin tämän artiklan tehokas vaikutus (effet utile) ja tehtäisiin tyhjäksi tällä artiklalla yksilöllisesti jokaiselle yhteisön työntekijälle taattu perusoikeus tehdä vapaasti työsopimuksia (ks. tämän viimeisen kohdan osalta asia 222/86, Heylens, tuomio 15.10.1987, Kok. 1987, s. 4097, 14 kohta).

130 Mikään huomautuksia esittäneiden urheiluliittojen ja hallitusten mainitsemista perusteluista ei ole sellainen, että tämä päätelmä tulisi kyseenalaiseksi.

131 Ensiksi on korostettava, että jalkapalloseuran ja sen jäsenvaltion, jossa seura toimii, välinen yhteys ei ole erottamaton osa urheilutoimintaa, kuten ei myöskään ole seuran yhteys kaupunginosaansa, kaupunkiinsa, paikalliseen alueeseensa tai — Yhdistyneen kuningaskunnan osalta — tiettyyn alueeseen, jolla yksi neljästä liitosta toimii. Vaikka kansallisissa sarjoissa pelaa vastakkain eri alueiden, kaupunkien tai kaupunginosien seuroja, millään määräyksellä ei ole rajoitettu näihin otteluihin osallistuvien seurojen oikeutta käyttää pelaajia, jotka tulevat muilta alueilta taikka muista kaupungeista tai kaupunginosista.

132 Lisäksi kansainvälisiin kilpailuihin osallistuminen on varattu sellaisille seuroille, jotka ovat saavuttaneet tiettyjä urheilutuloksia omassa maassaan, eikä näiden seurojen pelaajien kansallisuudella ole tällöin mitään erityistä merkitystä.

133 Toiseksi on todettava, että vaikka maajoukkueissa saavat pelata vain sellaiset pelaajat, joilla on kyseisen maan kansalaisuus, näiden pelaajien ei ole välttämättä pelattava tämän maan sarjoissa pelaavissa seuroissa. Lisäksi urheiluliittojen määräysten mukaan niiden seurojen, joissa työskentelee ulkomaisia pelaajia, on sallittava näiden pelaajien osallistuminen maidensa maajoukkueiden tiettyihin otteluihin.

134 Lisäksi, jos työntekijöiden vapaan liikkuvuuden vuoksi tietyn jäsenvaltion kansalaisilla on vähemmän työnsaantimahdollisuuksia oman maansa alueella, koska vapaan liikkuvuuden vuoksi muiden jäsenvaltioiden kansalaiset pääsevät vapaasti tämän jäsenvaltion työmarkkinoille, työntekijöiden vapaan liikkuvuuden perusteella näillä henkilöillä on vastaavasti uusia työnsaantimahdollisuuksia muissa jäsenvaltioissa. Tämä koskee selvästi myös ammattijalkapalloilijoita.

135 Kolmanneksi, urheilullisen tasapainon säilyttämisen osalta on todettava, että kansalaisuusmääräykset, joilla estetään rikkaimpia seuroja palkkaamasta parhaita ulkomaalaisia pelaajia, eivät ole soveliaita tämän tavoitteen saavuttamiseksi, koska

millään määräyksellä ei estetä näitä seuroja palkkaamasta parhaita kotimaisia pelaajia, mikä vaarantaa yhtä lailla tämän tasapainon.

136 Lopuksi on muistutettava sitä koskevan väitteen osalta, että komissio on osallistunut ns. 3+2-säännön laatimiseen, että komissiolla ei ole toimivaltaa antaa takeita siitä, että tietty toiminta on perustamissopimuksen mukaista, paitsi jos tällainen toimivalta on komissiolle nimenomaisesti annettu (ks. myös yhdistetyt asiat 142/80 ja 143/80, Essevi ja Salengo, tuomio 27.5.1981, Kok. 1981, s. 1413, 16 kohta). Missään tapauksessa komissiolla ei ole toimivaltaa hyväksyä perustamissopimuksen vastaista toimintaa.

137 Edellä esitetyn perusteella perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa on ristiriidassa urheiluliittojen sellaisten määräysten soveltaminen, joiden mukaan jalkapalloseurat saavat käyttää otteluissa, jotka pelataan kyseisten urheiluliittojen järjestämissä kilpailuissa, ainoastaan tiettyä määrää sellaisia ammattipelaajia, jotka ovat muun kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisia.

Perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan tulkinta

138 Koska ennakkoratkaisukysymyksessä tarkoitetut siirto- ja kansalaisuusmääräykset on katsottu 48 artiklan vastaisiksi, ei ole syytä lausua perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan tulkinnasta.

Tämän tuomion ajalliset vaikutukset

139 UEFA ja URBSFA ovat pyytäneet kirjallisissa ja suullisissa huomautuksissaan yhteisöjen tuomioistuinta ottamaan huomioon ne vakavat seuraukset, joita

tuomiolla voi olla jalkapallo-organisaatioon kokonaisuudessaan, jos yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että siirto- ja kansalaisuusmääräykset ovat perustamissopimuksen vastaisia.

140 Bosman on puolestaan todennut, että yhteisöjen tuomioistuin voi rajoittaa tuomion ajallisia vaikutuksia siirtomääräysten osalta, vaikka tällainen ratkaisu ei ole mitenkään välttämätön.

141 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti on todettava, että kun yhteisöjen tuomioistuin käyttää sille perustamissopimuksen 177 artiklassa annettua toimivaltaa ja tulkitsee jotain yhteisön oikeussääntöä, se selventää ja täsmentää, millaisena tämän oikeussäännön merkitys ja ulottuvuus on ymmärrettävä tai olisi pitänyt ymmärtää ja millaisena sitä olisi pitänyt soveltaa heti tämän oikeussäännön voimaantulosta lähtien. Tämän vuoksi kansallinen tuomioistuin voi soveltaa ja sen on sovellettava näin tulkittua oikeussääntöä oikeussuhteisiin, jotka ovat syntyneet tai on perustettu ennen tulkintapyyntöä koskevaa tuomiota, jos lisäksi kaikki sellaiset edellytykset täyttyvät, joiden perusteella voidaan panna vireille kyseisen oikeussäännön soveltamista koskeva asia toimivaltaisissa tuomioistuimissa (ks. erityisesti asia 24/86, Blaizot, 2.2.1988, Kok. 1988, s. 379, 27 kohta).

142 Yhteisöjen tuomioistuin voi ainoastaan poikkeuksellisesti todeta, että yhteisön oikeusjärjestykseen sisältyvän oikeusvarmuuden periaatteen nojalla on rajoitettava sellaisten henkilöiden, jota asia koskee, mahdollisuutta vedota yhteisöjen tuomioistuimen tulkitsemaan oikeussääntöön hyvässä uskossa perustettujen oikeussuhteiden riitauttamiseksi. Ainoastaan yhteisöjen tuomioistuin voi tehdä tällaisen rajoituksen, ja se on tehtävä siinä samassa tuomiossa, jossa yhteisöjen tuomioistuin lausuu tulkintapyynnöstä (ks. erityisesti em. asiassa Blaizot annettu tuomio, 28 kohta, ja em. asiassa Legros ym. annettu tuomio, 30 kohta).

143 Eri jäsenvaltioissa toimivien seurojen välisiin pelaajasiirtoihin sovellettavien urheiluliittojen määräysten erityispiirteet ja se seikka, että näitä tai näitä vastaavia määräyksiä on sovellettu myös samaan kansalliseen liittoon kuuluvien seurojen välisiin pelaajasiirtoihin ja pelaajasiirtoihin samassa jäsenvaltiossa toimiviin eri

liittoihin kuuluvien seurojen välillä, ovat voineet aiheuttaa epätietoisuutta siitä, ovatko nämä määräykset yhteisön oikeuden mukaisia.

144 Tämän vuoksi oikeusvarmuuteen liittyvien pakottavien syiden vastaista olisi, että sellaiset oikeudelliset tilanteet, joiden vaikutukset ovat jo päättyneet, riitautettaisiin jälkikäteen. Sellaisten henkilöiden osalta on kuitenkin tehtävä poikkeus, jotka ovat ryhtyneet ajoissa toimiin oikeuksiensa turvaamiseksi. Lisäksi on syytä täsmentää, että tämän tulkinnan vaikutuksia rajoitetaan ainoastaan sellaisten siirtokorvausten tai pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä maksettavien korvausten osalta, jotka on jo maksettu tämän tuomion julistamispäivään mennessä tai jotka on maksettava sellaisten sitoumusten täyttämiseksi, jotka ovat syntyneet ennen kyseistä päivää.

145 Siten on katsottava, että perustamissopimuksen 48 artiklan välittömiin oikeusvaikutuksiin ei voida perustaa vaatimuksia, jotka koskevat sellaisia siirtokorvauksia tai sellaisia pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä maksettavia korvauksia, jotka on jo maksettu tämän tuomion julistamispäivään mennessä tai jotka on maksettava sellaisten sitoumusten täyttämiseksi, jotka ovat syntyneet ennen tätä päivää, paitsi jos kyseiset oikeussubjektit ovat nostaneet kanteen tai tehneet vastaavan vaatimuksen sovellettavan kansallisen oikeuden mukaisesti ennen tätä päivää.

146 Tämän tuomion ajallisia vaikutuksia ei sitä vastoin ole rajoitettava kansalaisuusmääräysten osalta. Ottaen huomioon edellä mainitussa asiassa Walrave ja asiassa Donà annetut tuomiot oikeussubjektit eivät voineet perustellusti olettaa, että näistä määräyksistä aiheutuva syrjintä olisi yhteensopiva perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa.

Oikeudenkäyntikulut

147 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneiden Tanskan, Saksan, Ranskan ja Italian hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian

käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Cour d'appel de Liègen 1.10.1993 esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **ETY:n perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa on ristiriidassa urheiluliittojen sellaisten määräysten soveltaminen, joiden mukaan ammattijalkapalloilija, joka on jäsenvaltion kansalainen, voi tehdä työsopimuksen toisessa jäsenvaltiossa toimivan seuran kanssa entisen seuransa kanssa tekemänsä sopimuksen voimassaoloajan päätyttyä ainoastaan sillä edellytyksellä, että uusi seura maksaa pelaajan entiselle seuralle siirtokorvauksen tai korvauksen pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä.**

2) **ETY:n perustamissopimuksen 48 artiklan kanssa on ristiriidassa urheiluliittojen sellaisten määräysten soveltaminen, joiden mukaan jalkapalloseurat saavat käyttää otteluissa, jotka pelataan kyseisten urheiluliittojen järjestämissä kilpailuissa, ainoastaan tiettyä määrää sellaisia ammattipelaajia, jotka ovat muun kuin kyseisen jäsenvaltion kansalaisia.**

3) **ETY:n perustamissopimuksen 48 artiklan välittömiin oikeusvaikutuksiin ei voida perustaa vaatimuksia, jotka koskevat sellaisia siirtokorvauksia tai sellaisia pelaajan harjoittelusta tai kehittymisestä maksettavia korvauksia, jotka on jo maksettu tämän tuomion julistamispäivään mennessä tai jotka on maksettava sellaisten sitoumusten täyttämiseksi, jotka ovat syntyneet ennen tätä päivää, paitsi jos kyseiset oikeussubjektit ovat nostaneet kanteen tai tehneet vastaavan vaatimuksen sovellettavan kansallisen oikeuden mukaisesti ennen tätä päivää.**

Rodríguez Iglesias Kakouris Edward Hirsch

Mancini Moitinho de Almeida Kapteyn

Gulmann Murray Jann Ragnemalm

Julistettiin Luxemburgissa 15 päivänä joulukuuta 1995.

R. Grass

kirjaaja

G. C. Rodríguez Iglesias

presidentti